

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012–2016”

COM(2012) 286 final

(2013/C 44/20)

Raportöör: **Béatrice OUI**N

19. juunil 2012 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012–2016”

COM(2012) 286 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon võttis arvamuse vastu 23. novembril 2012.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 485. istungjärgul 12.–13. detsembril 2012 (13. detsembri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 104, vastu hääletas 0, erapooletuks jäi 1 liige.

1. Ettepanekud ja soovitused

1.1 Komitee pooldab inimkaubanduse kaotamist käsitlevat strateegiat ning soovib anda sellesse oma panuse. Komitee juhib siiski tähelepanu asjaolule, et sõna „kaotamine” kasutamine tundub veidi ebareaalne, arvestades nähtuse ulatust, suhteliselt sallivaid hoiakuid ja sellega võitlemiseks eraldatud vahendite vähesust.

1.2 Komitee rõhutab, et strateegiat ei saa kohaldada ilma kodanikuühiskonna aktiivse kaasabitaga, kuna viimane puutub ohvritega tihedalt kokku. Ohvriabiorganisatsioonid vajavad oma ülesannete teostamiseks rahalisi vahendeid.

1.3 Komitee teeb ettepaneku käsitleda muudest vormidest (sunniviisiline töö, fiktiivabielud, kerjamine, elundikaubandus) eraldi inimkaubandust seksuaalse ärakasutamise eesmärgil, et kõigile oleks selge, mille vastu võideldakse. Lisaks tehakse ettepanek võtta kasutusele tiitel linnadele, kes näitavad üles vastu-seisu naiste ja lastega seksuaalse ärakasutamise eesmärgil kaubitsemisele.

1.4 Samuti soovib komitee käsitleda eraldi lapsi (ÜRO lapse õiguste konventsioon).

1.5 ELi riigid peaksid kiiremas korras ratifitseerima ILO konventsiooni koduabiliste inimväärse töö kohta ning kõik muud rahvusvahelised seda teemat käsitlevad konventsioonid.

1.6 Komitee nõuab tungivalt piisava tugisüsteemi pakkumist ohvritele, et võimaldada nende tagasipöördumist seaduskuulekasse ühiskonda, millest neid on kõrvale kallutatud (kaebusjärgne kaitse, majutuse, tervishoiuteenuse võimaldamine jne).

Tagasipöördumise jätkusuutlikkuse huvides on oluline anda ohvritele võimalus leida tööd kaasaval tööturul, mida toetatakse avaliku sektori vahenditest.

1.7 Inimkaubandusega võitlemine peab olema valdkonna-üleline poliitika, mis hõlmab lisaks selle kaubanduse tõkestamisele tõelist sotsiaalpoliitikat. See peab toimuma koostöös muude strateegiatega, nagu romade integreerimist, vaesuse, toksikomaania, laste seksuaalse kuritarvitamise vastu võitlemist jms käsitlevad strateegiad.

2. Sissejuhatus

2.1 Orjuse mõiste ei kuulu ajalooramatutesse – seda esineb veel tänapäevalgi ja kõige arenenumates riikides. Inimkaubanduse püsimine ja isegi kasv Euroopa Liidus on nagu gangreen, mis laastab liidu demokraatlikke aluspõhimõtteid. Kui õigusriigis toimub inimestega kauplemine seksuaalse ärakasutamise, sunniviisilise töö, kerjamise, elundikaubanduse või fiktiivabielu eesmärgil, mis toob kurjategijatele märkimisväärseid sissetulekuid, õnnestab see Euroopa Liidu poolt maailmas innukalt edendatavate inimõiguste austamise põhimõtete usaldusväärsust.

2.2 Inimkaubandus on Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 5 alusel keelatud. Kindlasti on inimkaubandusega võitlemisel suureks abiks direktiiv 2011/36/EL, kui liikmesriigid selle 6. aprilliks 2013 üle on võtnud. Selles käsitletakse inimkaubanduse ennetamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ning esitatakse üldisem lähenemisviis, keskendutakse inimõigustele ja ohvriabile ning tuuakse sisse sooline mõõde. Inimkaubanduse vastases võitluses on lisaks võimalik toetuda õigusaktidele, mis käsitlevad ohvrite õigusi, soolist võrdõiguslikkust, laste seksuaalset ärakasutamist või ebaseaduslikult riigis viibivaid kolmandate riikide kodanikke teadlikult värbavate tööandjate vastaseid meetmeid.

2.3 Paraku on nii arvukate ja killustatud õiguslike meetmete puhul kattumise oht ja need ei moodusta poliitilist tervikut, ning see on tekitanud vajaduse strateegia järele, milles püstitatakse prioriteedid, täidetakse lüngad ja tagatakse eri õigusaktide omavaheline sidusus. See ongi kõnealuse strateegia eesmärk.

2.4 Praegu on kehtivate põhimõtete ja tegeliku olukorra vahel üüratu lõhe. Põhimõtetes näitavad Euroopa Liit, selle liikmesriigid ja kodanikud üles suurt sallimatust inimkaubanduse – orjanduse tänapäevase vormi, suhtes. Tegelikus elus puutume me aga kõik – kodanikud, sotsiaaltöötajad, arstid, politseinikud, saadikud – ohvritega kokku, olgu nendeks verinoored välismaised prostituudid või kerjuslapsed Euroopa linnade tänavatel, või siis osaleme kaudselt inimkaubanduses, kui ostame niivõrd odavaid tooteid, et ilmselgelt on tootmisahela mingis etapis kasutatud sunniviisilist tööd. Need asjaolud viitavad sellele, et ühiskond soosib inimkaubandust ja seda ümbritseb suur vaikus. Enamik inimesi on sulgenud silmad, ei taha näha ega tunne end puudutatuna, kuigi meil kõigil on täita oma roll.

2.5 Kõnealuses õigusaktis esitab komisjon tõhususe suurendamiseks tegevuskava, mida komitee saab vaid toetada, olles esitanud oma seisukohad juba ka arvamuses direktiivi ettepaneku kohta ⁽¹⁾.

2.6 Strateegia õnnestub vaid juhul, kui sellesse kaasatakse põhiosalejana kodanikuühiskond. Kodanikuühiskonna organisatsioonid mõistavad selle valdkonna probleeme kõige paremini ning saavad pakkuda abi ohvrite tuvastamisel ja ennetustöös. Politsei, kohtud, tööinspeksioon jne on väga vajalikud institutsioonid, kuid kui nendest riigiasututest üksi inimkaubanduse kaotamiseks piisaks, oleks see juba kadunud. Kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine strateegia elluviimisesse on ainus tõhus lähenemisviis. Ohvriabiga tegelevatele ühendustele tuleks eraldada rahalist toetust.

2.7 Dokument sisaldab järgmist viit prioriteeti: ohvrite tuvastamine, kaitsmine, abistamine, ennetustöö tõhustamine, inimkaubitsejate vastu süüdistuste esitamise lihtsustamine; koordineerimise ja koostöö tõhustamine ning poliitika sidususe parandamine, teadlikkuse tõstmine uute ohtude suhtes, eriti seoses kriminaalvõrgustike tegutsemisega internetis.

3. Komitee märkused

3.1 Komitee on mitmes varasemas arvamuses väljendanud oma seisukohti inimkaubanduse suhtes, sealhulgas arvamuses laste seksuaalse ärakasutamise kohta ⁽²⁾, ohvrite õiguste kohta ⁽³⁾, või üldise lähenemisviisi kohta rände ja liikuvusele ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ ELT C 51, 17.2.2011, lk 50–54.

⁽²⁾ ELT C 48, 15.2.2011, lk 138–144.

⁽³⁾ ELT C 43, 15.2.2012, lk 39–46.

⁽⁴⁾ ELT C 191, 29.6.2012, lk 134–141.

Ohvrite tuvastamine

3.2 2010. aasta oktoobris vastu võetud arvamuses nõudis komitee tungivalt ohvrite kaitsmist alates sellest hetkest, kui nad ohvritena tuvastatakse. Kogu probleem seisnebki nimetatud tuvastamises ja tõendamiskohustuses, mis pannakse isikutele, kes on haavatavad, ei räägi kohalikku keelt, on oma ärakasutajate jälgimise all, kellel on hirm, kes ei tunne oma õigusi ega oska kusagilt abi otsida. Just ohvrite tuvastamises tuleks edu saavutada, et neid rohkem kuulda võetaks. Ametiühingud on korraldanud katseprojekte, mille käigus antakse väljaõpet töötajatele, kellel võib olla kokkupuuteid sunniviisilise töö ohvritega, et ohvrid leida, osata nendega käituda, neid aidata ja kaitsta. Ka avaliku sektori asutused ja ühendused võiksid teha sama tööd isikutega, kellel arvatakse olevat kokkupuuteid seksuaalse ärakasutamise ohvritega (u 80 % ohvritest). Olemasolevaid vahendeid (koolitused, suunised, menetlusjuhised) tuleb tutvustada aktiivsemalt, et inimesed teaksid, mida teha ja kuidas käituda inimkaubanduse kahtluse korral.

3.3 Muuta tuleks praegust tava, kus ohvri pöördumisel abiorganisatsiooni poole saadetakse ta tihtipeale edasi mõnda teise organisatsiooni, mida peetakse pädevamaks. Osa ohvreid on sunnitud oma lugu enne tõelise abi saamist kümneid kordi rääkima. Ohvrite abistamiseks ja ärakuulamiseks peavad olema valmis kõik selliste organisatsioonide töötajad. See nõuab nende inimeste teavitamist, koolitamist ja neile vahendite eraldamist, et nad teaksid, kuidas käituda ja mida teha, samuti peavad organisatsioonid moodustama koostöövõrgustiku sotsiaalteenustestega.

3.4 Samuti on vaja ohvrite juhtumipõhist kohtlemist, eriti laste puhul. Kõige olulisemaks tuleb seejuures pidada lapse huvisid. Romade integreerimise ELi strateegias tuleb käsitleda võitlust eriti roma lapsi puudutava sunniviisilise kerjamise vastu.

Inimkaubanduse tõhusam ärahoidmine

3.5 Komitee peab kiiduväärseks soolise mõõtme esiletoomist. Inimkaubanduse ohvritest ligi 80 % moodustavad naised, kellest enamikku on prostitutsioonile sunnitud. 76 % inimkaubandusest toimub seksuaalse ärakasutamise eesmärgil. Selle inimkaubandusvormi püsimine viitab meeste ja naiste vahelisele ebavõrdsusele. Kui naised ja sageli noori tütarlapsi sunnitakse Euroopa Liidu rikkaimates linnades prostitutsioonile, siis tekitab see küsimusi klientide suhtumise kohta nendes naistesse ja naistesse üldse ning õnnestab meetmeid, mida samal ajal võetakse soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks.

3.6 Seega soovib komitee eristada seksuaalse ärakasutamise eesmärgil toimuvat inimkaubandust selgelt muudest inimkaubandusliikidest (sunniviisiline töö ja kerjamine, elundikaubandus). Samuti soovitakse käsitleda eraldi laste seksuaalset ärakasutamist. Seksuaalne ärakasutamine on inimkaubanduse levinuim eesmärk (80 % juhtudest), mistõttu on oluline sellele viidata. See aitab meil mõista, mille vastu me täpselt võitleme. Hoolimata sellest, et kurjategijad ise tunduvad hoomamatud ja kättesaamatud, võib nende kliente ja ohvreid igäiks Euroopa linnade tänavatel ise kohata.

3.7 Ennetustöö tõhustamine tähendab eelkõige nõudlusega tegelemist. Seni, kuni leidub kliente, tegutsevad edasi ka inimestega kaubitsejad. Nõudluse vähendamine eeldab inimeste harimist soolise võrdõiguslikkuse teemal, millega alustatakse juba varajases lapseas ja mis hõlmab kõiki ühiskonnakihte. See suurendab ka soolist tasakaalu töökohas. Kui töökohas valitseb sooline tasakaal ning naised ja mehed teevad samaväärset ja sama vastutusrikast tööd, muudab see raskemaks ebareaalsete kujutluspiltide loomise naistest ja suhtumise nendesse kui osetavatesse seksuaalobjektidesse. Olulisel kohal on seksuaalõpetus, mis hõlmab tunnete ja inimväärikuse aspekte. Kui lapsevanemad lastega seksuaalkäitumisest ei räägi, minnakse otsima teavet internetti, mis on täis halvustavaid kuvandeid, mis võivad mõjutada laste hilisemat arusaama naiste ja meeste vahelistest suhetest.

3.8 Lisaks soolise mõõtmega arvestamisele tuleb kohelda eraldi lapsi ja täiskasvanuid. Siinkohal tuleks veelkord rõhutada, et seksuaalsuhted lapsega on kuritegu. Lapsi eksponeerivate pornograafiliste veebisaitide vohamine on pannud mõned täiskasvanud seadusi unustama või eirama ning seetõttu tuleb eraldada senisest enam vahendeid selle küsimusega tegelemiseks. Ka lapsi tuleb seksuaalsuse teemal harida ning selgitada neile, milline oleks nende suhtes vale käitumine ⁽⁵⁾.

3.9 Ennetamine peab hõlmama ka võitlemist vaesuse vastu, kuna selle tõttu on inimesed sunnitud kodudest lahkuma, ja võitlemist kurjategijate vastu, kes olukorda inimkaubanduse eesmärgil ära kasutavad. Heast elust Lääne ühiskonnas unistanud ebaseaduslikud sissetraahitud, kes on haavatavad, dokumentideta, rahata, keeleoskuseta ning pidevas politseihirmus, satuvad inimkaubitsejate küüsi, kes nad orjusesse sunnivad. Ometi saabusid need inimesed riiki vabatahtlikult ja mitte sunniviisiliselt.

3.10 Murettekitav on sunniviisilise töö kasv. Senisest enam tuleks tegeleda ka ärakasutamise valdkonnaga: selgemalt tuleks määratleda „au pair” töö või teatavate usuinstituutioonide palverändurite töö, kuna piir vabatahtlikkuse ja sunniviisilise töö vahel on kohati hägune.

Inimkaubitsejate vastu süüdistuste esitamine

3.11 Komitee on ühes oma varasemas arvamuses tõstnud esile uurimise finantsaspekti ja küsimus on endiselt päevakorral. Inimkaubandus on üks tulutoovamaid kuriteoliike. Inimkaubanduse ohvrite sunniviisilise töö abil teenitakse aastas maailmas hinnanguliselt 31,6 miljardit USA dollarit. Sellest 15,5 miljardit USA dollarit (49 %) teenitakse sunniviisilisest tööst tööstusriikides ⁽⁶⁾. Politseipoolne üleuroopaline finantskuritegude uurimine on väga oluline osa inimkaubitsejate jälitamise töös. Komitee kutsub üles arestima inimkaubanduse teel saadud

varasid ja kasutama neid ohvrite abistamiseks ning inimkaubanduse vastu võitlemiseks.

3.12 Ohvrite kaitse ning soolise mõõtme arvessevõtmine on järgmine väljakutse. Ohvrite osatähtsus inimkaubitsejate suhtes kriminaalmenetluste läbiviimises on ülimalt suur, selleks peavad nad aga abistavaid ametkondi usaldama. Ohvrite kaitse peab muuhulgas hõlmama peavarju, tervishoiuteenuste ja julgeoleku tagamist. Tagasispöördumise jätkusuutlikkuse jaoks on oluline anda ohvritele võimalus leida tööd avaliku sektori rahastamisvahenditega toetataval kaasaval tööturul, et nad omandaksid töökogemusi ja -harjumusi, mis on eeltingimus töövõime taastumiseks ja avatud tööturule liikumise õnnestumiseks. Ühiskonnast kõrvale jäetud ohvritel tuleb seega aidata sulanduda seaduspõhisesse ühiskonda. Ühiskonnast kõrvale jäetud ohvritel tuleb seega aidata sulanduda seaduspõhisesse ühiskonda.

3.13 Ebaseaduslike sissetraahitud päritoluriikidega tuleb sõlmida lepinguid, millega aidatakse nimetatud riikidel võidelda tõhusamalt smugeldajate vastu – nimelt ei esitata nende suhtes süüdistust inimkaubanduses, olgugi et nad toimetavad võimalikud ohvrid kriminaalvõrgustike kätte.

Koordineerimise ja koostöö tõhustamine ning poliitika sidususe parandamine

3.14 Komitee peab kiiduväärseks inimkaubandusevastase Euroopa ettevõtluskoalitsiooni asutamist. See ettevõtjate algatus on väga oluline võitluses sunniviisilise töö vastu kolmandates riikides, aga ka Euroopa Liidus. Koalitsioon peaks hõlmama ka suurettevõtetele allhanketeenust osutavaid väikeettevõtteid sektorites, kus mustalt töötavate inimeste hulk on teadaolevalt suur (toitlustus-, elamumajandus- ja põllumajandussektor). Võitlus inimkaubanduse vastu on üks põhiülesandeid ettevõtete sotsiaalse vastutuse raames. See tähendab ka võitlust ebaseadusliku või sunniviisilise töö tegemise vastu kolmandates riikides, kõigi allhankijate ja tootmisahela kõigi etappide puhul. Kuna tänapäeval on tootmine ülemaailmne protsess, on väga suur osa täita rahvusvahelistel suurettevõtetel, kes peavad kontrollima kasutatavate toodete valmistamise viise.

3.15 Lisaks peaksid kaubanduslepingud sisaldama selgeid sätteid sunniviisilise tööga valmistatud kaupade ja teenuste kasutamise keelustamise kohta.

3.16 Me kõik teame, et teenuste ja eriti majapidamisteenuste sektoris ei ole orjapidamine kusagile kadunud. Nimetatud kuriteoliigi vastu võitlemise vahendina võttis ILO 2011. aasta juunis vastu konventsiooni nr 89 koduabiliste inimväärse töö kohta ⁽⁷⁾. Komitee soovib, et 27 liikmesriiki ratifitseeriks konventsiooni

⁽⁵⁾ ELT C 24, 28.1.2012, lk 154–158.

⁽⁶⁾ Patrick Belsler, „Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits”, töödokument, Genf, Rahvusvaheline Tööbüroo, 2005.

⁽⁷⁾ Nimetatud ILO konventsiooni ei ole praeguseks ratifitseerinud ükski Euroopa riik (selle on ratifitseerinud kaks riiki – Uruguai ja Filipiinid).

ning kõik muud rahvusvahelised inimkaubandust käsitlevad lepingud võimalikult kiiresti ⁽⁸⁾.

3.17 Komitee pooldab kodanikuühiskonna platvormi loomist – see võimaldab pakkuda inimkaubandusega seotud teavitus- ja koolitustegevust kõigis ühendustes, kes võivad selle kuriteoliigiga kokku puutuda ja kellel võib olla vajalikke teadmisi selle kohta.

3.18 Väga oluline on riiklike raportööride roll ja tõhusam andmekogumine. Andmekogumine peab olema ühtne, s.t kõik riigid peavad koguma andmeid sarnase meetodi alusel. Kuna suurim vastutus inimkaubanduse vastases võitluses saab olema riiklikel raportööridel, võiksid just nemad kooskõlastada pigem killustatud olnud valdkondlike teenuseosutajate ja ühenduste tegevust. Sellisteks on sisserände- ning laste- ja noorsookaitse asutused, tööinspeksioon, naistevastase vägivallega tegelevad ühendused jne. Samavõrra oluline on Europoli töö, sest inimkaubandus on ka piiriülene.

3.19 Sellele sageli varjatud ja alahinnatud kuriteoliigile aitaks tähelepanu juhtida koostöö ELi välistegevuses ning inimkaubanduse selge väljatoomine rahvusvahelistes vabakaubanduslepingutes.

3.20 Kohalikel omavalitsustel ja eriti suurlinnade omavalitsusüksustel on inimkaubanduse ohvrite seksuaalse kuritarvitamise vastu võitlemiseks kõik eeldused, sest just nendel on kõige parem ülevaade tegelikust olukorrast. Komitee teeb ettepaneku, et sõltumatu asutus hakkaks andma välja tiitlit linnadele, kes näitavad üles suurimat vastuseisu inimkaubandusele seksuaalse ärakasutamise eesmärgil ning võitlevad kõige aktiivsemalt prostitutsiooni ja sunniviisilise kerjamise vastu. Meil on tiitlid puhta õhu ja vee eest, kas inimkeskkonna kvaliteeti ei võiks pidada sama tähtsaks?

3.21 Muud ülivajalikud meetmed on ELi eraldatud abi tõhususe hindamine, heade tavade juhiste koostamine, levitamine ja tõlkimine ning selliste tõhusate menetluste juurutamine, mis on kohandatud eri sidusrühmade, nagu politsei-, kohtu-, omavalitsusasutuste ja ühenduste tööle.

Teadlikkuse tõstmine uute ohtude suhtes

3.22 Üks uusi ohte on ohvrite ja klientide värbamine interneti kaudu. Seda ohtu tuleks analüüsida ja võidelda sellega samamoodi interneti ja sotsiaalvõrgustike kaudu, et edendada vastutustundlikkust ja austust inimväärkuse suhtes. Oleks vale keskenduda üksnes internetiga seotud ohtudele (kuigi need paraku eksisteerivad), samas kui seda uut vahendit saab kasutada ka positiivsete sõnumite edastamiseks ja ennetustöös.

Brüssel, 13. detsember 2012.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽⁸⁾ Riikidevahelise organiseeritud kuritegevuse vastast ÜRO konventsiooni täiendav protokoll inimestega, eelkõige naiste ja lastega, kauplemise takistamise, sellise kauplemise vastu võitlemise ja selle eest karistamise kohta, lepingute sari, 2237. köide, lk 319; inimkaubanduse vastaste meetmete konventsiooni (CETS nr 197), Euroopa Nõukogu, Varssavi, 16.5.2005. ÜRO konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, New York, 18.12.1979, lepingute sari, 1249. köide, lk 13; ÜRO lapse õiguste konventsioon, 20.11.1989, ÜRO, lepingute sari, 1577. köide, lk 3; ILO sunniviisilise töö konventsioon, 1930, (nr 29), ILO sunniviisilise töö kaotamise konventsioon, 1957, (nr 105), ILO lapsele sobimatu töö konventsioon, 1999, (nr 182).